

پادشاهی میسان
و
"اهواز" یا "احواز"

عبدالنبی قیّم

نشر اختران

سرشناسه	: قیّم، عبدالنّبی، ۱۳۳۵ -
عنوان و پدیدآور	: «پادشاهی میسان» و «اهواز یا احواز» / عبدالنّبی قیّم.
مشخصات نشر	: تهران: اختران، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۸۰ ص
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۲۰۷-۲۳۴-۷
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا.	
موضوع	: اهواز -- تاریخ
موضوع	: Ahvaz(Iran) -- History
موضوع	: خوزستان -- تاریخ
موضوع	: Khuzestan(Iran: Province) -- History
موضوع	: ایران - تاریخ -- پیش از اسلام
موضوع	: Iran -- History -- To 633
موضوع	: کشورهای عربی -- تاریخ -- پیش از اسلام
موضوع	: Arab countries -- History -- To 622
رده‌بندی کنگره	: DSR ۳۰۷۳ ۱۳۹۸:
رده‌بندی دیویی	: ۹۵۵ / ۵۳۲:
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۸۸۴۰۴

نشر اختران

پادشاهی میسان

و

اهواز یا احواز

عبدالنّبی قیّم

طراح جلد: ابراهیم حقیقی

چاپ اول ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: پارسیان -- چاپ و صحافی: چکاد چاپ

کارگر جنوبی - خیابان روانمهر - بلاک ۱۵۲ - طبقه ۱ - تلفن: ۶۶۴۱۰۳۲۵ و 090Akhtaran فروشگاه ۶۶۴۱۱۴۲۹

instagram: akhtaranpub - www.akhtaranbook.ir - mail: akhtaranbook@yahoo.com

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۰۷-۲۳۴-۷

(این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است)

همه‌ی حقوق محفوظ است

بها: ۳۶۰۰۰ تومان

فهرست

۹	پیشگفتار
۱۱	پادشاهی میسان
۱۳	سرآغاز سخن
۱۵	فصل اول: پادشاهی میسان در عرصه تاریخ
۱۵	بنای شهر اسکندریه
۱۷	اسکندریه در دوره‌ی سلوکی
۱۹	هسباوسن، حاکم اسکندریه
۲۰	هسباوسن از حاکم شهر تا پادشاه یک کشور
۲۳	اهمیت پادشاهی میسان در دوران باستان
۲۹	فصل دوم: میسان، کرخ، نهر تیری
۲۹	ميسان
۳۳	موقعیت جغرافیایی میسان
۳۵	شهرهای پادشاهی میسان
۳۵	۱- کرخ
۴۳	۲- فرات
۴۵	۳- اُبُلّه
۴۷	۴- افامیه
۴۸	۵- باب سالیمتی
۴۸	۶- نهر تیرّی
۵۰	۷- کرخ لدن
۵۱	فصل سوم: پادشاهان میسان
۵۱	هسباوسن، بنیانگذار پادشاهی میسان
۵۳	هسباوسن (۱۴۳-۱۲۴ ق.م)
۵۹	ابوداکوس (۱۲۴-۹۰ ق.م)
۶۱	تیرائوس اول (۹۰-۷۸ ق.م)

۶۶	تیرائوس دوم (۷۷-۴۷ ق.م)
۶۹	آرتابازوس (۴۷-۴۴ ق.م)
۷۰	تیم بل اول (۴۴-۲۵ ق.م)
۷۲	ثیونیسوس اول (۲۵-۱۷ ق.م)
۷۳	تیم بل دوم (۱۷ ق.م - ۸ م)
۷۶	عبد نرگال اول (۸-۳۶ م)
۷۹	ثیونیسوس دوم (۴۶-۵۳ م)
۸۱	تیم بل سوم (۵۴-۷۲ م)
۸۴	اورابزس اول (۷۳-۸۰ م)
۸۵	تیم بل چهارم (۱۰۱-۱۰۶ م)
۸۷	ثیونیسوس سوم (۱۱۰-۱۱۵ م)
۸۹	تیم بل پنجم (۱۱۶-۱۱۷ م)
۹۱	میرداتس (۱۳۱-۱۵۱ م)
۹۴	اورابزس دوم (۱۵۱-۱۶۵ م)
۹۶	عبد نرگال دوم (۱۶۵-۱۸۰ م)
۹۷	تیم بل ششم (۱۸۰-۱۹۵ م)
۹۸	ماگا (۱۹۵-۲۱۰ م)
۹۹	عبد نرگال سوم (۲۱۰-۲۲۴ م)
۹۹	فروپاشی پادشاهی میسان
۱۰۳	فصل چهارم: اوضاع اجتماعی و سیاسی
۱۰۳	ترکیب جمعیتی میسان
۱۰۷	گستره پادشاهی میسان
۱۱۴	اوضاع اجتماعی
۱۱۶	دین
۱۱۹	هراکلس و نرگال
۱۲۱	روابط پادشاهان میسان با ممالک دیگر
۱۲۳	تسامح و رواداری پادشاهان میسان
۱۲۵	سکه‌های پادشاهی میسان

۱۲۹ فصل پنجم: اوضاع اقتصادی
۱۲۹ کشاورزی
۱۳۱ صنعت
۱۳۲ تجارت
۱۴۱ فصل ششم: فرهنگ و ادب
۱۴۱ زبان و خط
۱۴۳ علوم و فرهنگ و ادب
۱۴۵ هنر
۱۵۹ منابع
۱۷۱ "اهواز" یا "احواز"
۱۷۳ طرح مسئله
۱۷۷ بیت هوزی
۱۸۹ اهواز
۲۰۳ اهواز یا احواز
۲۱۵ خوز
۲۲۵ عیلام
۲۳۳ تبارشناسی عیلامی ها
۲۴۹ خوزستان
۲۵۹ خوزیان پلید
۲۶۵ منابع
۲۷۳ نمایه

پیشگفتار

کتابی که پیش روی شماست شامل دو بخش مجزا و جدا از هم است. بخش اول کتاب درباره پادشاهی میسان است. این پادشاهی که تا به حال در کتب و متون فارسی از آن سخن به میان نیامده، به مدت نزدیک به چهار قرن در دوران باستان (۱۴۳ ق.م - ۲۲۴ م) در جنوب غربی ایران در خوزستان فعلی تا جزیره خارک و به قولی تا فیروزآباد فارس و پهنه خلیج فارس و در آن سوی دریاها تا امارات متحده عربی، قطر، بحرین، بخش‌هایی از مناطق شرقی جزیره العرب، کویت، و جنوب بین‌النهرین تا آن سوی رود فرات نزدیک بادیة الشام و در شمال تا حوالی بابل گستره داشت. اولین پادشاه آن نه تنها پادشاه عیلام را شکست داد و بر آن‌جا مستولی شد، بلکه بابل را از چنگ سلوکیان خارج کرد. این پادشاهی در طول حیات خود به یک مرکز تجاری و مالی بین‌المللی در دوران باستان ارتقا یافته بود. بازرگانان از اقصی نقاط به آن تردد می‌کردند و کالاها از شرق و به ویژه از هند به آن‌جا رسیده، و از آن‌جا از طریق تدمریان و نبطیان به سواحل دریای مدیترانه و غرب می‌رسید. سکه‌های آن‌ها در پهنه وسیعی از خاورمیانه اعتبار داشت و بازرگانان برای پرداخت تعهدات خود و تعویض سکه‌ها و انجام فعالیت‌های مالی و شبه بانکی به آن‌جا می‌آمدند. نمایندگان امپراتوری چین و امپراتوری روم به آن آمد و شد می‌کردند و جغرافی دان برجسته‌ای به نام ایزیدور کرخی را به عالم علم و معرفت تقدیم کرد. و اگر بگوئیم میسان هنگ کنگ و دبی دنیای باستان بود، سخن‌گرافی نگفته‌ایم.

بخش دوم کتاب به پیشینه تاریخی نام اهواز اختصاص دارد و این‌که ریشه نام اهواز چیست؟ و این نام از کجا آمده است؟ قدمت نام اهواز چند هزار سال است؟ اهواز درست است یا احواز؟ نام خوز و خوزیان از چه زمانی مطرح

شد؟ خوزیان کیانند و چه رابطه‌ای با عیلامیان دارند؟ مسکن و مأوای عیلامیان و خوزیان کجا بوده؟ اصل و نسب آن‌ها چیست؟ دیدگاه مورخان و جغرافی - دانان و سیاحان سده‌های نخست هجری درباره خوزیان چه بوده؟ همچنین حدیث‌ها و سخنان روایت شده از پیامبر اکرم (ص)، حضرت علی (ع)، خلیفه دوم، امام جعفر صادق (ع)، در مذمت و بدگویی از خوزیان چه بوده است؟ و بالاخره منشأ و ریشه نام خوزستان چیست؟

در خاتمه لازم است از آقای دکتر اسامه عدنان یحیی استاد تاریخ باستان دانشگاه مستنصریه بغداد که منابع و پایان‌نامه‌های ارزشمندی درباره پادشاهی میسان در اختیار نگارنده قرار داد، و همچنین خانم دکتر إنعام مهدی علی السلیمان استاد تاریخ دانشگاه بغداد، و آقای دکتر ابراهیم العلاف استاد تاریخ دانشگاه موصل که برخی از منابع مورد نیاز نگارنده را تأمین کرده‌اند، تشکر کنم.

پادشاهی میسان

سرآغاز سخن

تا پیش از آغاز قرن نوزدهم میلادی، پادشاهی میسان برای پژوهشگران و مورخان ناشناخته بود. در طول قرن هیجدهم میلادی، سکه‌های چندی در مجموعه‌های اروپایی وجود داشت که به اشتباه به اشکانیان یا ارمنی‌ها و یا باختری‌ها نسبت داده می‌شدند. در سال ۱۸۱۱ میلادی، ویسکونتی^۱ موفق شد این حقیقت را ثابت کند که این سکه‌ها به مردمی تعلق دارند که از اواخر قرن دوم پیش از میلاد تا اوائل قرن سوم بعد از میلاد، بیش از سیصد و پنجاه سال در جنوب غربی ایران و جنوب شرقی عراق، پادشاهی مستقل و توانمندی تشکیل داده‌اند.^۲ این پادشاهی میسان نام داشت^۳ که در برخی منابع آن را میشان نیز نامیده‌اند. پادشاهان میسان توانستند آن‌چنان امنیت و استقراری در سرزمین خود ایجاد کنند که آن‌جا را به یک منطقه امن تجاری بین‌المللی تبدیل کنند و بازرگانان از سراسر جهان آن روز از هند گرفته تا جزیره العرب و روم به میسان آمده و معاملات تجاری خود را آن‌جا انجام دهند. همچنین آن‌ها توانستند وضعیتی بوجود آورند که سلطه و نفوذ خود را تا اقصی نقاط بسط دهند و سکه‌های آن پادشاهی تا نواحی دوردست در فیروزآباد فارس و در امارات متحده عربی معتبر باشند.

1. E.Visconti

2. Daniel T.Potts. "Arabia and the kingdom of characene". P.138

۳. پادشاهی میسان، یا آن‌چنان که در زبان عربی آن را می‌نامند، "مملکت میسان"